

ΑΠΟΛΛΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΕΤΟΣ Η'.
ΑΡΙΘ. 89

Εν Πειραιϊ Μάιος
1892

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΚΡΕΜΟΥ

ΝΑΕΟΣ

(Συνέχεια τοῦ προηγουμένου φυλλαδίου).

Ἀρχαιότητες.

«Τὸ πρῶτον ἀντικείμενον, τὸ ὁποῖον δείχτει εἰς τὰ ὄμματα, ὅταν τις ἔρχεται ἀπὸ ταξείδι εἰς Νάξον, εἶναι μία *μεγάλη* πόρτα ἀπὸ μάρμαρον κειμένη ἐπάνω εἰς ἓνα μικρὸν νησίδιον, τὸ ὁποῖον σηκώνεται εἰς τὴν θάλασσαν ἀπέναντι τῆς πόλεως

Νάξου ἀπέχον ἐκ τῆς μεγάλης στερεᾶς τῆς νήσου μίαν βολὴν πιστολίου κατὰ τὸ μέρος τοῦ μαίστρου. Τὸ νησίδιον αὐτὸ ἔχει ἕως 100 γεωμετρικὰ βήματα εἰς τὴν περιφέρειαν. Αὐτὴ ἡ θύρα συνίσταται εἰς τρία ὀγκώδη τεμάχια λευκοῦ μαρμαρου, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ δύο εἶναι αἱ παραστάδες καὶ τὸ τρίτον τὸ ἀνώφλιον. Τρεῖς ἄνθρωποι πρέπει ν' ἀνοίξουν τὰς χεῖρας τῶν διὰ νὰ ἀγκαλιάσουν τὴν κάθε παραστάδα, τῶν ὁποίων ἐκάστη ἔχει δεκαεννέα βασιλικούς πόδας ὕψος.

Τὸ ἀνώφλιον εἶναι ἀναλογον καὶ φαίνεται νὰ ᾔητο δουλευμένον μὲ τελειότητα, ἢ πολυχρονία ὅμως καὶ αἱ τρικυμιαί. αἱ ὁποῖαι ρίπτουν ἄνωθεν αὐτῶν τὰ κύματα τῆς θαλάσσης. τὰ κατέφαγον. Φαίνεται ὅτι αὐτὴ ἡ πόρτα ᾔθελε δώσει τὴν

εἰσοδὸν τοῦ ναοῦ ἐκ μέρους τῆς πόλεως ὅμως ἦτο τὸ ἐναντίον. Αὐτὴ ἦτο πρὸ τὸ ἀντικρὺ μέρος πρὸς τὴν δύσιν ὅμως ὁ ναὸς δὲν ἐσυνέρχονταν μὲ τὸ μέγεθος αὐτῆς κατὰ τὴν ἔκτασιν τοῦ νησιδίου.

Τὸ *Λατομείον*, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐβγαλαν αὐτὰ τὰ μάρμαρα, τὰ ὁποῖα ἐβγαλαν θεμέλια ὄλου τοῦ ναοῦ, ἀποδεικνύει ὅλην τὴν καταμέτρησιν αὐτοῦ· εἶχεν 78 πόδας μῆκος καὶ 48 πλάτος, τὸ ἀνοιγμα τῆς πόρτας εἶναι 11 πόδας καὶ 8 παρμάκια. Αὐτὸς ὁ ναὸς ἦτον ἀφιερωμένος εἰς τὸν Βάκχον, ἡγαπημένον θεὸν τῶν Ναξίων.

Αὐτὸ τὸ μικρὸν νησιδίον, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται Πηλάτια, ἴσως ἀπὸ τὰ παλάτια, τὰ ὁποῖα ἦτον ἐκεῖ ἄλλοτε, αὐτὸ φαίνεται νὰ ἦτον ἐνωμένον μὲ τὴν νῆσον τὴν μεγάλην τῆς Νάξου μὲ μίαν γέφυραν, ἀπὸ τῆς ὁποίας τὸ ὕδραγωγεῖον ἐφθάνεν ἕως ἐκεῖ. Αὐτὸ ἦτο ἐν κτίριον τοῦ χρυσοῦ αἰῶνος τῆς Νάξου.

Ἡ πόλις δὲν εἶχε γλυκὺ νερὸν διὰ πιστόν· ἐφρόντισαν λοιπὸν οἱ τότε ἐγκάτοικοι ὅπου νὰ κατασκευάσουν ἕνα ὕδραγωγεῖον μακρόθεν τῆς πόλεως μίαν ἡμισὺ ἢ σχεδὸν δύο ὥρας καὶ νὰ ἐνώσουν δύο ποταμάκια ἀκολουθώντας τοὺς γύρους τῶν βουνῶν ἀπὸ *Φλεριδὸν* καὶ *Κάμποναις*, καὶ διὰ νὰ φυλαχθῇ ἡ κλίσις ἡ ἀναγκαία εἰς τὸ ἐλεύθερον τρέξιμον τοῦ νεροῦ. Αὐτὸ τὸ ὕδραγωγεῖον ἦτον ἕνας τοίχος ἕως τριῶν ποδῶν ὕψους καὶ σχεδὸν τόσου πλάτους καὶ τόσον καλὰ κτισμένον ὅπου μετὰ χιλιάδας χρόνων, μᾶλλον ὅτι ἐχαλασθῇ ἐξ αὐτοῦ ἕνα ἀρκετὸν μέρος, ἔμειναν ἀκόμη καὶ πολλὰ μέρη σῶα. Τὸ νερὸν ἔτρεχεν ἄνωθεν αὐτοῦ ἀσκεπὲς διὰ νὰ χρησιμεύῃ εἰς τοὺς διαβάτας.

Εἰς ἕνα ὀλίγον διάστημα ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴν μητρόπολιν εἰς τὸ Βουργον κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν μέρος ἕνα τετραγώνον κτίριον τὸ ὕψος 8 ἕως 10 πόδας, εἰς τὸ ὁποῖον ἀναβάνει τις εἰς μίαν ἀναβάθραν ἀπὸ γρανιτὴν μέτρων ἕως 4 βαθμίδας. Ἐπάνω ὅλως τριγύρω εἶναι κάθιστρα ὁμοίως ἀπὸ πετρίνας πλάκας περιτριγυρισμένα· καὶ ὀπισθεν ἐξ αὐτῶν ὑπάρχει τεῖχος ὅπου νὰ χρησιμεύῃ πρὸς ἀνάπαυσιν τῶν καθημένων ἐκεῖ ἐπὶ ὕψους ἕως μίαν πῆχυν εἰς τὸ ὕψος καὶ ὀνομαζόμενα *παραπετάσματα*. Ἄνωθεν δὲ αὐτῷ τοῦ θόλου ὑπάρχουν δύο στόμια, διὰ μέσου τῶν ὁποίων ἐβγάζουν τὸ νερὸν μὲ τὰς ὑδρίας· κάτωθεν δὲ τοῦ αὐτοῦ θόλου ὑπάρχει μία δεξαμενὴ· αὐτὸ δὲ ὀνομάζεται τὰ *λουτρά* τῆς *Ἀρτέμιδος*.¹ Αὐτὴ ἡ οἰκοδομὴ ἀποδεικνύεται ἀρχαιοτάτη πλὴν δὲν καταλαμβάνω τὴν χρῆσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐχρησίμευε· διότι διὰ πλῆσιμον δὲν εἶναι τόσον καλῆς ποιότητος ἐπειδὴ καὶ εἶναι φλέβη ἐκ τῆς θαλάσσης καὶ δὲν ἡμπορεῖ εἰς τὴν πλῆσιν ὅπου νὰ ἐπιτυγχάνῃ τὸ σαποῦνι, ἐπειδὴ καὶ εἶναι μακρὰν ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἕως μίαν βολὴν πιστολίου. Περὶστάνουν δὲ ὅτι

εἰς τὸ αὐτὸ ἀκροθαλάσσιον ἐγκατελείφθηκεν ἡ Ἀριάδνη ἐκ τοῦ Θησέως.

Εἰς τὴν πόλιν ἡμπορεῖ νὰ παρατηρήτη τις τὰ ἐρείπια τοῦ ναυστάθμου, τὸν ὁποῖον οἱ ἱππότες τοῦ τάγματος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου εἶχον οἰκοδομήσει πλησίον εἰς τὸν λιμένα διὰ τὴν ἐπιδιόρθωσιν τῶν τριήρων αὐτῶν καὶ τὴν ἀποθήκην τὰς ὁποίας τὰς ἐτραβοῦσαν ἐκεῖ. Μόνον ὑπάρχουν μερικὰ ἔχνη ἐξ αὐτῶν μὲ τὴν εὐρύχωρον ἐκείνην ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Ἀρτωρίου τοῦ ἐρημίτου τοῦ προστατοῦ αὐτῶν.

Κατὰ τὴν ἄλλην ἄκραν τῆς πόλεως καὶ πρὸς τὸ βορειο-μεσημβρινὸν μέρος τὸ ὀνομαζόμενον Νισχώρι καὶ πλησίον εἰς τὸν κάμπον, δίπλα τῆς ἐκείσε δυτικῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου ὑπάρχουν ἀκόμη μερικὰ ἔχνη ἕνα λιθόστρωτον ἀπὸ μικροῦς βώλους τῆς θαλάσσης καλὰ φτιασμένο μὲ ἀσβέστην ὅπου λέγουν ὅτι αὐτοὶ οἱ ἱππότες ἐγυμνάζοντο εἰς τὰ ὅπλα. Ἐδῶ δὲν ὁμιλῶ διὰ τὸ κατηδαφισμένον δουρικὸν παλάτιον ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀκροπόλεως Νάξου, ἐπειδὴ καὶ προλαβόντως ὁμίλησα περὶ αὐτοῦ.

Ἡμῖσιαν ὦραν ἐκ τοῦ μονηδρίου τῶν καλογραιῶν τῶν ἀνατολικῶν πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος αὐτοῦ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ ἐκτεινομένην ἀρκετὰ ἴσια ἕως μίαν βολὴν πιστολίου ὑπάρχουν ἔχνη παλαιῶν θεμελίων καὶ πολλὰ ἐρείπια, τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύουν ὅτι ὑπῆρχεν εἰς τὸ αὐτὸ μέρος κανένα φρούριον, πλὴν δὲν εὐρέθη κανὲν σημεῖον τῆς φανερώσεως διὰ τὸν καιρὸν τῆς οἰκοδομῆς αὐτοῦ. Αὐτὸ τὸ μέρος ὀνομάζεται *Ξυλόκαστρον*. Διὰ ποῖον αἴτιον ἔλαβεν αὐτὴν τὴν ὀνομασίαν ἀγνοεῖται· τὰ δὲ ἐρείπια αὐτοῦ φανερώνουν ὅτι εἶναι κτισμένον ἀπὸ πέτρας καὶ ὄχι ἀπὸ ξυλίκην.¹ Ἐγένινεν εἰς ἕνα ἀπρόσιτον τόπον καὶ παριστάνει μίαν ἐκτεταμένην θεωρίαν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ εἰς τὰς πλησίον νήτους.

Τρεῖς καὶ ἡμισὺ ὥρας ἐκ τῆς πόλεως καὶ πρὸς τὸ νοτιοανατολικὸν μέρος τῆς νήσου ἄνωθεν ἐνὸς βουνοῦ ἀποτόμου καὶ δυσβάτου ὑπάρχουν τὰ ἐρείπια μιᾶς παλαιᾶς πολιτείας ὅπου ὀνομάζεται *Παλρι*, ἡ ὁποία κυριεῖται ὅλο τὸ μῆκος τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ μὲ ὀλίγον πλάτος πρὸς τὸ βόρειον μέρος· ὅπου εἶνε ἡ ἀνάβασις ὀλιγώτερον δύσκολος ἢ το ἡ θύρα, ἴσως ἡ μόνη, τῆς πολιτείας ὠχυρωμένη μὲ ἕνα καλὸν προτείχισμα καλὰ κτισμένον καὶ σχεδὸν ὁλόκληρον. Τὰ ἐρείπια φαίνονται νὰ δείξουν ἀρχαιότητα, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν ἀναβαίνουν εἰμὴ ἕως εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ χριστιανισμοῦ, διότι τὰ λείψανα τῶν ἐκκλησιῶν, τὰ ὁποῖα φαίνονται ἐκεῖ, εἶνε κατὰ τὸ σχέδιον τῶν Ἀνατολικῶν. Εἶναι πρὸς τοῦτοις πολλὰ δεξαμενὰ διὰ νὰ δέχωνται τὰ νερά τῆς βροχῆς, τῶν ὁποίων ἡ στρώσις εἶνε μέχρι τῆς σήμερον ἀβλαβής, ἐπειδὴ καὶ ἔχουν τὸ νερὸν αὐτῶν ἐν καιρῷ χειμῶνος. Ἐξω ἀπὸ τὸ προτείχισμα ἡ αὐτὴ θέσις εἶνε ἡ ἀσφάλεια αὐτῆς τῆς πολιτείας.

(*) Ὀνομάζεται καὶ ἡ πηγὴ τῆς Ἀριάδνης.

(1) Ἐγὼ νομίζω ὅτι εἶχε τὴν ὀνομασίαν Ξηρόκαστρον καὶ ὄχι Ξυλόκαστρον, ἐπειδὴ ἄνωθεν αὐτοῦ δὲν εὐρίσκεται νερὸ

Πρὸς τὴν ἀνατολὴν καὶ τὸ νοτιοανατολικὸν μέρος τῆς νήσου σχεδὸν τρεῖς ὥρας ἐκ τῆς πόλεως καὶ εἰς τὸν δρόμον τῆς Δρυμαλίας εἰς τὴν κορυφὴν ἐνὸς βουνοῦ εἶναι τὰ εῤείπια τοῦ ἀνω κάστρου. Αὕτῃ ἡ ἀποκατάστασις φαίνεται ὅτι ἔγεινε πρὸς τὸ τέλος τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος, ὅταν τὸ ναυτικὸν στράτευμα τοῦ Βαϊαζήτ τῷ 1390 ἐκυρίευσεν τὴν Εὐβοίαν, ἠφάνισε τὴν Χίον καὶ ἐλεηλάτησεν ἄλλας νήσους τῆς Ἀσπρῆς θαλάσσης.¹ Οἱ κάτοικοι τῆς χώρας εἰς τὸ ἄκροθαλάσσιον μὴ ἠμποροῦντες ν' ἀντισταθοῦν εἰς ἕνα τόσον φοβερὸν ἐχθρὸν εἶχον μετοικήσει εἰς αὐτὴν τὴν θέσιν μετὰ τὸ χρηματικὸν αὐτῶν καὶ ὅλα τὰ πολύτιμα αὐτῶν ἀναγκαῖα. Οἱ μὲν Δυτικοὶ κύριοι τῆς νήσου ἐγκατεστάθησαν μετὰ τὸν δούκα τῶν εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος τοῦ ὄρους, οἱ δὲ Ἀνατολικοὶ οἰκοδόμησαν τὸ Βούργον εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ αὐτοῦ ὄρους· τὸ ὅλον ἦτον ἀρκετὰ ὠχυρωμένον διὰ τῆς θέσεώς του κατὰ τῶν ἰσχυρῶν τευχῶν πλησίον τῆς θύρας, διότι ἦτο μία μόνον. Πρὸς τὴν ἀνατολὴν ἦτον ἕνας μεγάλος στρογγυλὸς πύργος μετὰ κανονότρυπας, τὸ ὅποιον δεικνύει ὅτι ἐκτοτε ἡ πυρτις ἦτο εἰς ἐνέργειαν. Ἡ θέσις τῶν Δυτικῶν ἦτο ἐν εἶδος μικροῦ φρουρίου, ὅπου καὶ φαίνονται μέχρι τῆς ὥρας μερικαὶ ἐκκλησίαι, ἡμισυ εῤείπια καθὼς καὶ τὸ δουρικὸν παλάτιον. Αἱ ἀνατολικαὶ ἐκκλησίαι αὐτοῦ τοῦ Βούργου εἶνε ὁλόκληροι καὶ καλὰ περιποιημένοι καὶ πλησιάζονται συχνάκις ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν πλησίον χωρίων τοὺς Ἀνατολικούς. Αὕτῃ ἡ θέσις ἀγκαλὰ δύσβατος εἰς μίαν ἀγρίαν καὶ πετρώδη θέσιν ἐκλεκτὴν εἶναι ἀνάλογος κατὰ τοῦ καιροῦ τὰς περιστάσεις. Τὸ ὕψος τοῦ ἔδωκεν ἕνα καθαρὸν ἀέρα καὶ μίαν ἐκτεταμένην θεωρίαν διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Αὐτὸ τὸ φρούριον ἦτο τόσον ἀπομακρυσμένον ἀπὸ τὴν θάλασσαν ὅσον ἐχρειάζετο διὰ νὰ μὴ εἶναι ὑποκείμενον εἰς τὰς αἰφνιδίας τῶν ληστῶν ἐπιδρομάς. Γειτνιάζει μετὰ τὸ χωρίον Ποταμιὰ σχεδὸν ἀπέχον ἀπ' ἐκεῖ ἕως ἡμίσειαν ὥραν καθὼς καὶ ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους πρὸς τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν μεσημβρίαν ἡ Δρυμαλία, ἡ ὁποία εἶναι τὸ πλέον ὠραῖον μετὰ τῶν Μελάνων καὶ πολυάνθρωπον χωρίον τῆς Νάξου.

Σχεδὸν μίαν ὥραν ἀπὸ τοῦ ἐπάνω κάστρου πρὸς τὴν δύσιν ἡ ἐκκλησία τοῦ ἀγίου Μάρκου. Μερικοὶ λέγουσιν, ὅτι ἐχρησίμευεν ὡς μητρόπολις εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ ἐπάνω κάστρου· ὁ τόπος ἦτο μακρὰν διὰ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς συχνὰς ἱεροπραξίας· εἶναι δὲ εἰς μίαν μοναξίαν, διότι δὲν εἶναι εἰς χωρίον εἰμὴ μόνον ἡ οἰκία τῆς ἐξοχῆς τοῦ δυτικοῦ ἀρχιεπισκόπου, ὁμοῦ μετὰ καλὸν περιβόλιον, ἐλαιογύρια καὶ διάφοροι ἀγροί. Πλὴν ἡ θέσις εἶναι νοσώδης, ἐπεὶδὴ εἶναι εἰς ἕνα βαθὺν λόγον καὶ τριγύρωθεν αὐτοῦ ὑψηλὰ ὄρη· ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους πρὸς τὴν εἴσοδον τῆς οἰκίας ὑπάρχει ἕνας λάκκος ἀπὸ χῶμα, τὸν ὅποιον μεταχειρίζονται διὰ δεξαμενῆς καὶ πάντοτε εὐρίσκονται εἰς αὐτὴν στάσιμα νερά καὶ ἐν καιρῷ τοῦ κα-

λοκαιρίου ἐβγάζουσιν μίαν κακὴν ἀποφορὰν καὶ πρέπει κάθε χρόνον ὅπου νὰ τὸν καθαρίζουσιν ἀπὸ τὴν λάσπην τὴν ὁποίαν φέρει εἰς αὐτὸν τὸ τρεχάμενον νερόν· εἰ δὲ καὶ ἤθελε μένει ἀκαθάριστος, φέρει νόσους ἐπικινδύνους.

Μικρὰ Βίγλα καὶ ἄλλοι πύργοι πλησίον τῆς θαλάσσης πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν μέρος τῆς νήσου ἐκτίσθησαν ἀναμφιβόλως διὰ τὴν προφύλαξιν κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν καὶ λεηλασιῶν τῶν πειρατῶν ὀθωμανῶν, πλὴν ἀποδεικνύονται παλαιότεροι ἀπὸ τὴν κτίσιν τοῦ ἐπάνω κάστρου. Τὰ εῤείπια αὐτῶν εἶναι εἰς χειροτέραν κατάστασιν παρὰ τοῦ ἄνωθεν κάστρου. Μικρὴ Βίγλα δείχνει ἀκόμη μερικὰ ἔχρη ἐνὸς κατηδαρισμένου πύργου, ὁ ὁποῖος πανταχόθεν εἶναι περικυκλωμένος ἀπὸ βαθὺν ἄμμον ἢ καὶ ἀπὸ τὴν ἰδίαν θάλασσαν. Εἰς ἄλλα μέρη εἶναι τόσον ἠφανισμένος ὥστε δὲν ὑπάρχει ἄλλο μὴδὲν εἰμὴ ἡ ὀνομασία καὶ χωρὶς κανέν ἔχνος ὑποθέτω λοιπὸν ὅτι ἐκτίσθησαν πρὸς τὸ 831 ὅπου ὤμιλησα περὶ τούτου.

Ἐνα τέταρτον τῆς ὥρας ἀπὸ τὴν μικρὰν Βίγλαν καὶ πλησίον τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἀγίου Τρύφωνος εἶδα μίαν σῶαν καὶ ἀνελλιπὴ στήλην μαρμαρίνην, ἡ ὁποία εἶναι χωρὶς ἀμφιβολίαν τὰ λείψανα ἐνὸς ἀξιολόγου κτιρίου καὶ μετὰ ἕνα καλὸν πηγάδι· συμφωνῶ τὸ νὰ πιστεύω ὅτι ἐκεῖ ἦτο μία μικρὰ πολιτεία· στερεώνομαι εἰς αὐτὴν τὴν ιδέαν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτῆς τῆς θέσεως Πολίχιον ὅπου ἐξηγεῖται μικρὰ πολιτεία.

Πέραν τῶν βουνῶν σχεδὸν μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ Τζιᾶ ἢ τοῦ ὄρους τοῦ Διὸς πρὸς τὸ νοτιοανατολικὸν μέρος εἶναι ἕνας σχεδὸν ὁλόκληρος πύργος, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται τοῦ χειμάρρου, καὶ μερικοὶ τὸν ὀνομάζουν, διὰ τοῖον αἷτιον ἀγνοεῖται, ὁ πύργος τοῦ Ἀχιλλέως. Αὐτὸς εἶναι στρογγυλὸς καὶ ἔχει τριάκοντα πόδας εἰς τὴν διάμετρον. Τὸ ἐσωτερικὸν χωρὶς τὸ τεῖχος εἶναι σχεδὸν τὸ διπλοῦν εἰς τὸ ὕψος· τὸ χόνδρος δὲ αὐτοῦ εἶναι ὁ ἕως 7 πόδας εἰς τὴν μικρὰν πόρταν, ὅπου δίδει τὴν εἴσοδον. Ὅλον τὸ κτίριον εἶναι ἀπὸ μαρμαρένιας μεγάλας πέτρας, αἱ ὁποῖαι εἶναι τόσον καλὰ ἐνωμέναι ὅπου δὲν φαίνεται κανέν σημεῖον λάσπης ἢ ἄλλης τινὸς ὕλης διὰ νὰ κολλῶνται καὶ νὰ ἐνώωνται καλῶς ἢ μία μετὰ τὴν ἄλλην. Εἰς τὸ ἄνω μέρος ὁ πύργος στενεύει καὶ φαίνεται ὅτι ἐτελείωνεν εἰς τὸν ἀναποδογυρισμένον παραστάτην τῆς πόρτας ὅστις ἐκρήμνισεν ἐντὸς τοῦ πύργου. Μία σκάλα φτιασμένη ἀπὸ μικρὰς καὶ χονδρὰς πέτρας περασμένης εἰς τὸ τεῖχος καὶ χωρὶς κανένα ἄλλο ὑποστήριγμα ἦτο τριγύρω διὰ νὰ ἀναβαίνει τις εἰς τὸ ἀνώτερον μέρος. Αὕτῃ δὲ ἡ σκάλα ἐφθάρη ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς ἕως εἰς τὸ ἀνάστημα ἐνὸς σώματος ἀνθρώπου. Τὸ δὲ λοιπὸν τῆς ἀναβάθρας εἶναι ἀναβλαβές. Οἱ βοσκοὶ ἀναβαίνουν μῶλον τοῦτο ἕως εἰς τὴν σκέπην. Ὁ πύργος εἶναι εἰς τὴν μέσην μιᾶς αὐλῆς καὶ περιτειχισμένος ἀπὸ ἕνα τεῖχος 7 ἕως 8 πόδας εἰς τὸ ὕψος. Ὅμως ἐπεὶδὴ καὶ ἡ αὐλὴ εἶναι ὑψηλότερα παρὰ ὁ τόπος τριγύρω, αὐτοὶ ὅπου εἶναι εἰς τὴν αὐλὴν εἶναι ἀσκέπαστοι. Αἱ γύρωθεν

1) Κατὰ τὸν πατέρα Σοφιὰ αὐτὸ τὸ φρούριον ἐκτίσθη ἀπὸ τὸν Μάρκον Σανουδὸν ἀ. δούκα τῆς Νάξου, μετὰ ἕνα διαφορετικὸν σκοπόν.

τοῦ τείχους τῆς αὐλῆς πέτραι εἶναι ἀπὸ λευκὸν μάρμαρον καὶ βαλμέναι ἢ μία ἄνωθεν τῆς ἄλλης καὶ ἀπ' αὐτὰς ἦτο τὸ ὑλικὸν διὰ τὴν κτίσιν τοῦ πύργου. Εἰς τὸ ἐνδότερον τῆς αὐλῆς εἶναι δύο ἀνατολικαὶ ἐκκλησίαι, αἱ ὁποῖαι εἶναι εἰς τὰ ἔτη τοῦ χριστιανισμοῦ οἰκοδομημέναι· διότι ὁ πύργος εἶναι ἀρχαιοτάτος ἐπὶ καιρὸν τῶν Ἑλλήνων.

Οἱ Ἀνατολικοὶ κτίζουν ἐκκλησίας παντοῦ εἰς κάθε μέρος, εἰς τὰ ὄρη, εἰς τὰς πεδιάδας καὶ αὐλῶνας· διότι εἶναι μικρὰ ἐκκλησιῶν χωρὶς τὰς τάξεις τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ τοῦ στολισμοῦ· εἶναι καὶ μικρὰ ἢ ἐξοδος αὐτῶν καὶ πολὺ βοηθοῦν τοὺς ποιμένας καὶ τοὺς ὁδοιπόρους εἰς τὸν καιρὸν τῶν βροχῶν ἢ καὶ τῆς νυκτός· διαφυλάττονται εἰς αὐτὰς συχνάκις καὶ μετὰ τὰ ἴδια φορτηγὰ τῶν ζῶα ἀνάπτοντες ἐκεῖ φωτῖαν καὶ κοιμώμενοι ἐκεῖ περιμένουν μέχρι τῆς καθάρσεως τῆς ἀτμοσφαίρας διὰ νὰ ἀκολουθήσουν τὴν περιοδείαν τῶν. Ἐξω ἀπ' αὐτὸ τὸ περιτείχισμα εἶναι μερικὰ κτισμένα μνήματα σκεπασμένα ἀπὸ μαρμαρίνης πλάκας, ὅμως χωρὶς καμμίαν ἐπιγραφὴν.

Εἰς ὀλίγον διάστημα ἀπὸ τὸν χεῖμαρρον εἶναι ἓνα πηγάδι μετὰ δύο στόμια, ὅθεν ἀπόκτησε τὸ ὄνομα δίστομον καὶ φαίνεται ὅτι νὰ εἶναι παλαιόν.

Εἶναι ἀκόμη ἓνα φρούριον μόνον ἔχον τῶν ἐρειπίων κατὰ τὸ μέρος τοῦ Καλαντοῦ πρὸς τὸ νοτιανατολικὸν μέρος τῆς νήσου.

Ἐξ ὥρας ἐκ τῆς πόλεως κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς νήσου εἶναι ἡ θέσις ἢ ὀνομαζομένη Ἀπόλλων· εἶναι εἰς μίαν ἐξορίαν ὅπου ὑπάρχει μόνον ἓνας νερόμυλος οἰκοδομημένος ἀπὸ ἓνα Καθολικὸν πρὸ μερικῶν χρόνων.

Εἶναι ὅμως παραπολλαὶ τοιαῦται ἀρχαιότητες νὰ παρατηρήσῃ τις· εἶναι φανερόν ὅτι ἦτο μία χώρα πρὸς αὐτὸ τὸ μέρος κατὰ τὸ μέρος τῆς θαλάσσης· τὰ ἐρείπια ἐνὸς στενοῦ δρόμου πλησίον εἰς τὸν αἰγιαλὸν συνιστάμενα εἰς εὐμορφα τεμάχια μαρμάρου τὸ ἀποδεικνύουν. Ὁ λιμένας δὲν ἀξίζει διόλου, ἐπειδὴ εἶναι τὸ στόμιον αὐτοῦ παραπολὺ ἀνοικτὸν καὶ ὑπὸκειται εἰς τὸν βορειοανατολικὸν ἄνεμον. Ὅμως ἦτο ἓνα πρόχωμα (μῶλος), ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀπομένει μόνον τὸσον ὅσον χρειάζεται διὰ νὰ μὴν ἀλησμονηθῇ ὀλοτελῶς. Ἐνα ποταμὰ κινεῖται εἰς τὸν λιμένα, ὅταν ὁ ἄμμος προσχώμενος ἀπὸ τὰ κύματα δὲν τὸ χωνεύει. Πρὸς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τοῦ λιμένος ἡ γῆ ὑψοῦται ἀπὸ τὸ παραθαλάσσιον καὶ πηγαίνει ἀνηφορικῶς ἕως εἰς ἓνα λόφον σχεδὸν ἓνα τέταρτον τῆς ὥρας ὅπου ἦτο ἓνα φρούριον, τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα ὑπάρχει μέχρι τῆς σήμερον εἰς τὰ ἐρείπια Φρούριον τοῦ Ἀπόλλωνος. Εἰς ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα εὐρίσκονται κομμάτια μαρμάρου ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν μετὰ τὴν ἀνασκαφὴν καὶ στήλαι καλαί, αἱ δύο ἄνωθεν σειραὶ δουλευμέναι καὶ συντρίμματα διὰ νὰ κατασκευάσουν τὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνος. Μεταξὺ αὐτῶν τῶν ἐρειπίων καὶ τοῦ μικροῦ φρουρίου, διὰ τὸ ὁποῖον ὁ Τουρνεφόρ λέγει ὅτι ἐκτίσθη ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους, εἰς μίαν ἄκραν τῆς

Νάξου φαίνεται τὸ περίφημον ἀρχησιμένον ἄγαλμα, διὰ τὸ ὁποῖον οἱ ἐντόπιοι λέγουσιν ὅτι εἶναι τοῦ Ἀπόλλωνος. Αὐτὸς ὁ ὑπέργοκος ὄγκος μαρμάρου σκαλισθέντος ἀπὸ τὴν λατομίαν εἰς τὸν αὐτὸν ἴδιον τόπον ἔχει 33 βασιλικούς πόδας μῆκος καὶ ἑξ. πλάτος σχεδὸν μετὰ τὸσον χόνδρος. Εἰς τὸ κεφάλι ὑπάρχουν μεγάλα γένηα, τὰ ὁποῖα δείχνουν φανερά ὅτι ὁ τεχνίτης δὲν εἶχεν εἰς τὸν νοῦν τοῦ τίποτε ὀλιγώτερον παρὰ ἓνα Ἀπόλλωνα, ὁ ὁποῖος ἐπαριστάνονταν πάντοτε χωρὶς γένηα. Τὸ πρόσωπον ἐφθάρη ἀπὸ τὰς βροχὰς καὶ τοὺς σφοδροὺς ἀνέμους τῶν πολυχρονίων αἰώνων, ἐκ τῶν ὁποίων φαίνεται ὅτι ἐξ αὐτῶν ἐχαράχθησαν μερικοὶ μικροὶ σωλῆνες ἄνωθεν τοῦ αὐτοῦ ἀγάλματος.

Μία μαρμαρένια πέτρα ὕψους 12 ἕως 15 πόδας, ἡ ὁποία φαίνεται ὅτι ἔκαμνε τὸ θεμέλιον ἐνὸς μικροῦ φρουρίου, ἔχει μίαν ἑλληνικὴν ἐπιγραφὴν, ἡ ὁποία λέγει ὅτι οἱ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἀνήκοντες τόποι ἐκτείνονται ἕως ἐκεῖ. Τὸ ὄρος ὀνομαζόμενον Καλόγερος, τὸ ὁποῖον σχηματίζει τὸν λιμένα τοῦ Ἀπόλλωνος κατὰ τὸ ἀνατολικὸν μέρος, ἔχει ἡμισείας ὠρας περιφέρειαν καὶ εἶναι ἀπολύτως ἀπρόσιτον ἀπὸ τὸ βορειοανατολικὸν μέρος καὶ ἀπὸ τὸ νοτιοανατολικὸν διὰ τοὺς ἐγκρεμούς, οἱ ὁποῖοι τὸ περιτριγυρίζουν εἰς αὐτὸ τὸ μέρος. Ἐδῶ ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν ἔχει μέρος ὅπου τινὰς ἀναβαίνει ἀγκαλὰ καὶ μετὰ πολλὴν δυσκολίαν ὅπου τελειώνουν οἱ βράχοι, οἱ ὁποῖοι τὸ ὑπερασπίζονται καὶ πρὸς τὴν κορυφὴν ὑπάρχει ἓνα πέτρινον τεῖχος χωρὶς λάσπην ἢ ἀσβέστην ἢ μετὰ κορασάνιον, πλὴν τὸσον καλὰ συναρμοσμένοι αἱ πέτραι ὥστε ὅπου ὑπάρχει ἀκόμη μετὰ τὸς αἰῶνας μετὰ ὕψος τεσσάρων ἢ πέντε ποδῶν. Πρὸς τὸ βόρειον μέρος κατὰ τὸν αἰγιαλὸν ὑπάρχει μία στέρνα, τῆς ὁποίας ἡ στρώσις καὶ τὰ πλάγια εἶναι ὁλόκληρα, τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ θουνοῦ δὲν δεικνύει κανὲν ἔχνος οἰκίας παρὰ εἰς τὴν ἄκραν πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν μέρος, ὅπου τις πηγαίνει ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος πάντοτε μετὰ μίαν πολλὰ εὐκολὴν ἀνάβασιν ὅπου εἶναι ἓνα μικρὸν φρούριον ἢ μία μικρὰ πόλις, ἡ ὁποία κατέχει ὅλον τὸ πλάτος τοῦ θουνοῦ, τὸ ὁποῖον δὲν ἔχει περισσοτέραν ἑκτασιν εἰ μὴ ἐνὸς τραβίγματος μέτρου· τὸ δὲ μῆκος αὐτοῦ εἶναι περισσότερον ἐκτεταμένον μόνον ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος ἢμποροῦσε τινὰς νὰ πλησιάσῃ εἰς αὐτό· ἀπ' αὐτὸ τὸ μέρος αὐτὸ τὸ φρούριον ἦτον ὑπερασπιζόμενον μετὰ δύο τε τραγῶνους πύργους καὶ ἓνα τριπλοῦν τεῖχος, ἐκ τῶν ὁποίων συγκοινωνοῦσι τὸ ἓν μετὰ τοῦ ἄλλου καὶ μετὰ μίαν πόρταν, ἐκ τῆς ὁποίας ἦτον ἡ εἴσοδος καὶ ἐξοδος. Ἡ καθ' ἑαυτὴ θύρα ἦτον, καθὼς ἀποδεικνύεται, πρὸς τὴν δύσιν, ὅπου ἡ ἀνάβασις εἶναι τὸσον δύσκολη ὥστε ὅπου πεντήκοντα ἄνθρωποι κυλίοντες πέτρας εἰμποροῦσαν νὰ ἐμποδίσουν ἓνα ὁλόκληρον στρατόν.

Ἐντὸς τοῦ φρουρίου εἶναι μόνον σωροὶ πετρῶν καὶ συντρίμματα πρὸ πάντων πλησίον εἰς τὸ τριπλοῦν τεῖχος· αὕτη ἡ ποσότης τῶν κρημνισμάτων ἀποδεικνύει, ὅτι ἦτο ἀρκετὰ ὑψη-

λόν· καμμία οἰκία δὲν ἐδιατηρήθη διὰ τὴν πολυχρονίαν τοῦ καιροῦ. Εἶναι μὲ ὅλα ταῦτα *πολλὰι στέργαι*, αἱ ὁποῖαι διατηροῦνται μέχρι τοῦ νῦν, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ δύο εἶναι σχεδὸν ὁλόκληροι καὶ τόσον καλὰ κτισμέναι. ὥστε ὅπου δὲν εἴμπορεῖ τις νὰ χωρίσῃ τὸ κορασάνι (κοπανισμένα κεραμίδια) μὲ δυνατοὺς κτύπους. Συμφωνῶ εἰς τὸ νὰ πιστεύσω, ὅτι αὕτη ἦτο ἡ πολιτεία, τὴν ὁποίαν οἱ Μιλήσιοι εἶχον παραχωρήσῃ εἰς τοὺς ἐξωρισμένους Ναξίους, διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ὁποίων εἶχον φέρεי τὸν πόλεμον εἰς τὴν Νάξον, ὡς εἶχομεν εἰπῇ προλαβόντως, πλὴν δὲν εὐρίσκεται ἐκεῖ κανὲν σημεῖον ὅπου νὰ εἴμπορούσεν νὰ δώτῃ φῶς περὶ τοῦτου.¹

Ἐπάνω εἰς μίαν ἐκ τῶν δύο κορυφῶν τῆς Κορώνης εἶναι ὁμοίως πολλὰ ἐρείπια τῶν βουλισμάτων, τὰ ὁποῖα φανερώουν ὅτι ἦσαν ἄλλαι πόλεις εἰς τοὺς παλαιούς καιρούς, ἐπειδὴ φαίνεται νὰ ἦτο κανένα καστράκι ἢ μέγαλον φρούριον κατὰ τὸ ἐπίλοιπον. Ἡ παράδοσις τῶν κατοίκων βεβαιώνει ὅτι ἦτο καὶ εἰς τὴν ἄλλην κορυφὴν, τὸ ὁποῖον φαίνεται πιθανόν, ὅμως τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλον εἶναι χαλασμένα μέχρι τῶν θεμελίων.

(ἀκολουθεῖ)

Η ΕΝ ΣΑΛΑΜΙΝΙ ΝΑΥΜΑΧΙΑ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγ. φύλλου)

Ὁφείλομεν ὅμως νὰ ἀναμνησθῶμεν ὅτι ἡ περιγραφὴ αὕτη ἀνήκει εἰς τὸν χρόνον, καθ' ὃν αἱ δύο ἐχθρικαὶ τάξεις ἀκριβῶς συνηγνάντο ἐν ἀρχῇ τῆς ναυμαχίας. Ἐὰν λοιπὸν ἀκολουθήσωμεν τῇ γνώμῃ, ἥτις πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐξαγομένη ἐκ τῆς ἀφηγήσεως τοῦ τε Αἰσχύλου καὶ τοῦ Διοδώρου (Ἐφόρου), οἱ Πέρσαι εἰσῆλθον εἰς τὰ στενὰ τῆς Σαλαμῖνος καὶ ἀμέσως συνεκρούσθησαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων. Καὶ ὁ μὲν Αἰσχύλος καλεῖ τὴν τάξιν αὐτῶν εἰσερχομένων ρεῦμα (stream), ὁ δὲ Διόδωρος λέγει ὅτι οἱ Πέρσαι τὸ πρῶτον ἐτήρουν τὴν τάξιν αὐτῶν, ἐφ' ὅσον εἶχον πολλὴν εὐρυχωρίαν, ἀλλ' ὕστερον, εἰς σύγχυσιν ἐν τοῖς στενοῖς περιελθόντες, ἠναγκάζοντο ν' ἀποσπῶσι τινὰς τῶν νεῶν ἀπὸ τῆς τάξεως, ὅπως δυνηθῶσι νὰ εἰσέλθωσιν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ δίοδος μεταξὺ τῆς Ψυτταλείας καὶ τῆς ἡπείρου γῆς εἶναι ἦττον τῶν 4,000 ποδῶν πλατεῖα, ἀφροσύνη εἶναι νὰ νομίζῃ τις ὅτι στόλος, ἐξ ὀκτακοσίων τοῦλάχιστον νεῶν συγκεῖμενος, διέβη μεταξὺ τῶν πετρωδῶν ἀκτῶν ἐν

τρὶσι τάξεσιν. Ἐν ὁκτὼ τάξεσιν ἀκριβῶς ὄντες, θὰ εἶχον χωρὸν ἐλάσσω τῶν τεσσαράκοντα ποδῶν δι' ἕκαστον πλοῖον, παραλειπομένων τῶν ἐκ τῶν πετρῶν καὶ σκοπῶν κωλυμάτων ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν τοῦ πορθμοῦ πλευρῶν. Ἡ δὲ χαρακτηριστικὴ τοῦ Αἰσχύλου λέξις ρεῦμα δεικνύει ὅτι εἰσῆλθον ὡς στήλητις πεπυκνωμένοι μᾶλλον ἢ ἐν τάξει εὐρείᾳ, πιθανῶς διανοούμενοι νὰ περιθεωρήσωσι τοὺς τόπους καὶ σχηματίσωσι νέαν πρὸς μάχην παράταξιν μετὰ τὴν διάβασιν τῶν δύο στενῶν θέσεων, εἰ καὶ ἡ ἔλλειψις ἐπιτηδειότητος πρὸς διάβασιν τῶν ἄκρων τούτων ἐκώλυσεν αὐτοὺς τοῦ νὰ ἐκτελέσωσι τὸν ἑαυτῶν σκοπὸν, οἷοσδήποτε ἂν ἦτον οὗτος. Τὸ δεξιὸν δὲ κέρα, ἐνθα ἐτάχθησαν οἱ Φοίνικες, ἐμελλεν εὐλόγως νὰ ἡγῆται· ἐὰν δ' ἔτι παραδεχθῶμεν ὅτι τοῦτο ἐπλευσε παρὰ τὰς ἄκρας τῆς Ψυτταλείας καὶ Σαλαμῖνος κατὰ τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν πρὶν συναντήσῃ τοῖς Ἑλλήσιν, ἤρξατο δ' ἔπειτα νὰ ὑποχωρῇ, ἡ ὑποχώρησις αὕτη ἐγένετο ἀκριβῶς ὅπως ὁ Ἡρόδοτος περιγράφει ταύτην, δηλ. ἀπὸ τῶν βορείων καὶ δυτικῶν πρὸς τὰ νότια καὶ ἀνατολικά μέρη, τοῦ δεξιοῦ κέρατος ἐστραμμένου πρὸς τὴν Ἐλευσίνα καὶ τοῦ ἀριστεροῦ πρὸς τὸν Πειραιᾶ.⁵⁶ Ἐν τῇ θέσει δὲ ταύτῃ ὁ Περσικὸς στόλος προσεβλήθη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, πιθανῶς πρὶν ἢ νέα αὐτῶν πρὸς μάχην παράταξις σχηματισθῇ. Οὕτω δὲ οἱ Ἕλληνες εἶχον μόνον σωρείαν νεῶν πρὸ ἐκτῶν ἐν ἀταξίᾳ, πρὸς ἃς ἐφώρμων. Ὁ δὲ Ἡρόδοτος λέγει περὶ μὲν τῶν Ἑλλήνων ὅτι ἐμάχοντο κατὰ τάξιν σὺν κόσμῳ, οἱ δὲ βάρβαροι οὐδεμίαν πλέον ἐτήρουν τάξιν οὐδὲ νοῦν τινα ἐδείκνυν ἐν παντί, ὅπερ ἐπραττον.⁵⁷

Ποῦ δὲ νῦν οἱ Ἕλληνες ἐσχημάτισαν τὴν τάξιν αὐτῶν ἐν ἀρχῇ τῆς ναυμαχίας; Ἡ κοινὴ δόξα, ὅτι οἱ Πέρσαι κατεῖχον τὴν πρὸς ἀνατολὰς πλευρὰν τοῦ κόλπου, ἠνάγκασε τὴν τῶν Ἑλλήνων τάξιν νὰ χωρήσῃ πρὸς τὰ ὀπίσω παρὰ τὴν παραλίαν τῆς Σαλαμῖνος. Ἀλλ' εἰ οἱ Πέρσαι μὴ ἦσαν καθόλου ἐν τῷ κόλπῳ, οἱ Ἕλληνες ἠδύναντο νὰ ἐκλείψωσι τὴν θέσιν αὐτῶν κατ' ἀρέσκειαν. Μίαν δὲ μόνην ἀρχαίαν μαρτυρίαν ἔχομεν περὶ τῆς θέσεως τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Διόδωρος, περιγράφας πρῶτον τὴν πρὸς μάχην παράταξιν ἐκατέρωθεν, λέγει ὅτι οἱ Ἕλληνες «ἐξέπλευσαν (πιθανῶς ἀπὸ τοῦ ἐνδοτέρω τοῦ κόλπου τῆς Σαλαμῖνος πρὸς νότον τῆς πόλεως) κατὰ τὴν ἄρτι περιγραφείσαν τάξιν καὶ κατέσχον τὴν μεταξὺ Σαλαμῖνος καὶ Ἡρακλείου διάβασιν»⁵⁸. Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ πειρα-

56) Ἐν βλέμμα ἐπὶ τοῦ χάρτου δεικνύει ὅτι γραμμὴ, ἀγομένη ἀκριβῶς ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἐκτεινομένη ἔθεν καὶ ἔθεν πρὸς τὴν Ἐλευσίνα καὶ τὸν Πειραιᾶ εἶναι τι γεωγραφικῶς ἀδύνατον. Ἀλλ' ὁ Ἡρόδοτος πολλάκις δεικνύει μείζονα ἔλλειψιν ἀκριβείας, ὡς ὅταν ποιεῖ τὴν διόδον τῶν Θερμοπυλῶν ἐκτεινομένην ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον (ἡ' 176) Περιγράφων δὲ τὸν Ἑλλησποντον ὡς ἐκτεινόμενον πρὸς δυσμὰς εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος (5' 86) εἶναι τοσοῦτον ἐστερημένος ἀκριβείας ὅσον καὶ ἐνταῦθα.

57) Ἡροδ. ἡ', 86. ἄτε γὰρ τῶν μὲν Ἑλλήνων σὺν κόσμῳ ναυμαχεόντων κατὰ τάξιν, τῶν δὲ βαρβάρων οὔτε τεταγμένων ἔτι οὔτε σὺν νόμῳ ποιεόντων οὐδέν.

58) ια'. 18. Οὗτοι μὲν οὖν τοῦτον τὸν τρόπον συνταχθέντες ἐξέπλευσαν, καὶ τὸν πόρον μεταξὺ Σαλαμῖνος καὶ Ἡρακλείου κατεῖχον.

1) Ἀπὸ τὴν ἰδίαν περιγραφὴν αὐτῆς τῆς χώρας φαίνεται ὅτι αὕτη δὲν εἶναι ἡ διὰ τοὺς ἐξορίστους πόλις. Διότι ποία πιθανότης εἶναι ὅτι ἤθελον νὰ κτίσουν ἓνα τοιοῦτο φρούριον δι' ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἐδέκτοντο ἀπὸ ἑλεος; Πρὸς τοῦτοις ἡ ἀντίστασις, τὴν ὁποίαν ἡ πόλις Νάξος ἔκαμεν εἰς τὸν περσικὸν στόλον, κάμνει ὥστε νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ ἦτο μία χώρα μὲ τέτοιαν θέσιν, διὰ νὰ ἀντισταθῇ καὶ ὅχι ἐκεῖνη, τῆς ὁποίας τὰ ἔχνη φαίνονται πλησίον τῆς σημερινῆς πόλεως, περὶ τῆς ὁποίας εἰς ἄλλο μέρος ὠμιλήσαμεν εἰς μίαν μας σημείωσιν καὶ τῆς ὁποίας ἡ θέσις δὲν εἶναι τίποτες ὀλιγώτερον παρὰ ἀρμόδιος διὰ νὰ βαστάξῃ μίαν τέτοιαν πολιορκίαν.